

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Кафедра методології та методів соціологічних досліджень

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Дослідження авторитарності студентів КНУ»

Спеціальність: 054 Соціологія
Освітня програма: «Соціологія»
Освітній ступінь: бакалавр
Кваліфікація: бакалавр з соціології

Автор:

Лозицький Ростислав
Геннадійович,
студент 4 курсу

Науковий керівник:

Сидоров Микола Володимирович,
кандидат фізико-математичних
наук, доцент кафедри методології
та методів соціологічних
досліджень

Бакалаврська робота допущена до захисту
рішенням кафедри *методології та методів соціологічних
досліджень*

Протокол № 15 від «9» червня 2023р.

Зав. кафедри _____ доцент Сидоров Микола Володимир-
Станіславович

Київ 2023

Реєстрація

номер

Дата підпис лаборанта кафедри

**Рекомендовано
до захисту**

підпис наукового
керівника

ініціали, прізвище наукового керівника

**Результат
захисту**

оцінка

Дата захисту

Голова ЕК

підпис

ініціали, прізвище

Члени ЕК

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

Секретар ЕК

підпис

ініціали, прізвище

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Формування концепції авторитарної особистості.....	6
1.1 Впровадження терміну авторитарної особистості	6
1.2 Т. Адорно і шкала Ф	8
РОЗДІЛ 2 Підходи до вимірювання авторитарності	15
2.1 Боб Альтмаєр «The Authoritarians» та шкала RWA.....	15
2.2 Шкала SDO.....	18
2.3 Скорочена версія шкали RWA.....	20
Розділ 3. Вимірювання авторитарності молоді України на прикладі студентів КНУ	24
3.1 Обґрунтування вибірки дослідження:	24
3.2 Обґрунтування вибору шкали:	24
3.3 Збір даних:	25
3.4 Аналіз даних	26
Висновки	29
Список використаної літератури	32
Додатки.....	34

ВСТУП

Тема: Дослідження авторитарності студентів КНУ

Актуальність теми: Упродовж історії людство спостерігало безліч режимів правління, які могли задовольняти їхні потреби або обмежувати свободу. Однак найбільш небезпечним для сучасної демократії є авторитаризм. Цей тип правління ґрунтується на покорі владі та пригнічує автономію індивідів у їхніх думках і діях. Авторитаризм концентрує владу в руках лідера або невеликої еліти, які не підлягають відповідальності перед народом за рамками конституції. Лідери авторитарних систем часто використовують свою владу на свій розсуд і вважають себе вищими за існуючі закони. Сучасні авторитарні режими зазвичай контролюються єдиними домінантними партіями, які мають владу над урядом та іншими важливими сферами суспільства, включаючи економіку, ЗМІ та освіту [Bedeski, 1981: p.3].

Авторитарні уряди неодмінно обмежують прогрес суспільства, так як вони ставлять обмеження на те, що люди можуть робити в межах країни. Вони перешкоджають розвитку інклюзивних політичних інституцій, а з часом це поширюється і на економічні сфери. Авторитарний уряд має більший контроль над населенням, обмежуючи їхні свободи та втручаючись у справи країни, що обмежує можливості людей бачити своє майбутнє.

На жаль, навіть у 21-му столітті людство не пододало явище авторитаризму, яке наразі загрожує не тільки правам і свободам громадян країни з цим режимом правління, а й безпеці сусідніх країн. Згідно з індексом демократії на 2020 рік ми маємо велику кількість держав з авторитарним режимом. (Додаток 1)

Існує достатньо велика кількість причин становлення авторитарних режимів, і однією з основних є саме люди, суспільство. Соціальні філософи, такі як Еріх Фром та Теодор Адорно впровадили термін “авторитарна

особистість”. Вони запропонували тип особистості, який передбачав «потенційно фашистську особистість».

В цій дипломній роботі я хочу детально розкрити поняття авторитарної особистості, визначити яким чином можна виміряти рівень авторитарності і дослідити рівень авторитарності молоді України на прикладі студентів КНУ.

Об'єкт: - авторитарність молоді України

Предмет: - вимірювання авторитарності на прикладі студентів КНУ

Мета: - Розкриття концепції авторитарної особистості та дослідження авторитарності молоді України на прикладі студентів Київського національного університету (КНУ)

Завдання:

- Здійснити огляд соціологічних концепцій авторитарної особистості.
- Проаналізувати ключові характеристики авторитарної особистості в контексті розглянутих концепцій.
- Розглянути основні шкали, якими вимірюється авторитарність
- Обрати найоптимальнішу шкалу для вимірювання авторитарності студентів КНУ
- Перевірити методику на надійність і валідність на нашій вибірці
- Визначити вплив таких факторів, як 1) найвищий рівень освіти батьків і 2) стан добробуту на рівень авторитарності.

Гіпотези дослідження:

- Респонденти, у яких батьки мають нижчий рівень освіти, будуть мати вищий рівень авторитарності.
- Респонденти, у яких нижчий рівень добробуту, будуть мати вищий рівень авторитарності.

РОЗДІЛ 1. Формування концепції авторитарної особистості

1.1 Впровадження терміну авторитарної особистості

У ХХ столітті було введено термін "авторитарна особистість" соціальними філософами і психологами, такими як Еріх Фром і Теодор Адорно. Цей термін відноситься до певного типу масової особистості, який слугує основою для тоталітарних режимів.

У своїй праці "Втеча від свободи" Еріх Фром розглядає авторитарну особистість як ту, що має страх перед свободою та нормальним повноцінним життям, відчуває відчуження від інших людей та світу в цілому. Для таких осіб найкращим способом подолання самотності і страху перед свободою є підкорення сильнішим силам, якими можуть бути Бог, природа, батько, вчитель, а навіть політичний діяч - це найстрашніший випадок. Цей механізм утечі полягає в тенденції відмовитися від незалежності власної особистості та злиття свого "я" з кимось або чимось зовнішнім, щоб знайти силу, якої їм не вистачає [Fromm, 1941: p.165].

Поняття «авторитарна особистість» відноситься до окремого психологічного профілю, що характеризується певним набором рис і поведінки.

Еріх Фром пропонує розуміння авторитарної особистості шляхом дослідження взаємодії між людьми, які прагнуть домінувати або контролювати інших, і тими, хто схильний підкорятися.

В основі авторитарної особистості лежить нездатність покладатися на себе, бути незалежним і відчувати свободу. Фром це протиставляє зрілій особистості, яка вміє любити й міркувати, відчуваючи зв'язок зі світом, зберігаючи власну незалежність і цілісність. Зріла особистість активно взаємодіє зі світом, сприймає його складності та розвиває почуття незалежності.

Навпаки, авторитарний характер залишається в стані незрілості, позбавлений здатності любити або брати участь у міркуваннях. Такі люди глибоко самотні та охоплені страхом, шукаючи зв'язку з іншими через симбіотичні стосунки, а не зберігаючи власну ідентичність. Авторитарний характер покладається на злиття з іншими, оскільки не може терпіти власну самотність і страх.

Е. Фром виділяє дві форми авторитарного характеру:

1. Мазохістський характер прагне стати частиною чогось більшого, часто обожнюючи лідера, партію чи ідею. Вони принижують себе, щоб почуватися частиною цієї великої сутності, і охоче підкоряються владі, уникаючи необхідності приймати рішення та брати на себе відповідальність. Ця форма авторитарного характеру знаходить безпеку та захист через участь та обожнювання, керовані почуттям неповноцінності та безсилля.

2. Садистський характер, з іншого боку, прагне влади та контролю над іншими. Вони черпають силу з об'єднання та домінування над іншими, символізуючи свою владу, змушуючи інших страждати.

Як мазохістська, так і садистська тенденції походять від основної симбіотичної тенденції, пояснюючи, чому обидві форми можуть співіснувати в одній авторитарній особистості.

Авторитарний характер насолоджується умовами, що обмежують свободу людини, і йому подобається підпорядковуватися долі. У такої особистості може бути достатньо активності, сміливості та віри, але ці риси мають зовсім інший зміст, ніж для людей, які не прагнуть до підпорядкування. Активність авторитарного характеру базується на глибокому вивченні безсилля, яке вони намагаються подолати. Для них активність означає дію в ім'я чогось більшого, ніж їх власне "я". Для такої людини відсутність сили є ознакою провини та неповноцінності, і якщо влада, в яку вона вірить, виявляє ознаки слабкості, то її любов і повага перетворюються на презирство та ненависть [Fromm, 1941: p.165]. Якщо в суспільстві переважає частка таких психологічно травмованих особистостей,

то з часом всі суспільство може перетворитися на авторитарне і прагнути підкоренню сильнішого.

Фром вважає, що люди повинні прагнути стати авторитетом для себе, розвивати моральну свідомість. Цього внутрішнього авторитету можна досягти через розвиток розуму та любові, що дозволить людям зрозуміти світ і сформуванати основу для політичної демократії.

Підводячи підсумок, проблема авторитарної особистості обертається навколо людей, які борються з самовпевненістю, незалежністю та здатністю прийняти свободу. Вони шукають зв'язків з іншими через підкорення або домінування, керовані страхом, безсиллям і потребою в безпеці. Розуміння авторитарної особистості передбачає визнання взаємодії між цими двома формами та важливості розвитку раціонального авторитету та індивідуальної автономії.

1.2 Т. Адорно і шкала Ф

Теодор Адорно, філософ-соціолог німецького походження і представник Франкфуртської школи, досліджував структуру характеру авторитарної особистості у своїй роботі "Авторитарна особистість". Він розробив теорію авторитарної особистості і поділився результатами багатосторонньої десятирічної програми досліджень, яка перевіряла цю теорію. Початково дослідження було спрямоване на пояснення психологічних основ антисемітизму, але виявилось, що він є частиною більш широкої етноцентричної моделі, що включає загальну неприязнь до чужих груп і меншин, а також надмірний і некритичний націоналізм. Антисемітизм і етноцентризм також сильно пов'язані з політичним і економічним консерватизмом.

Дослідження, засновані на порівнянні людей з високим і низьким рівнем етноцентризму за індексами, рейтингами та результатами інтерв'ю, а також аналізу протоколів проєктивних тестів, показали, що синдром авторитарної особистості складається з дев'яти тісно взаємопов'язаних рис.

Ці риси, включаючи "неявно антидемократичні" або авторитарні погляди і переконання, були прямо виражені. Тому було можливо ідентифікувати авторитарних особистостей, спираючись на ступінь згоди людей з цими "неявно антидемократичними" позиціями і переконаннями. На основі цього Адорно та його колеги розробили шкалу Ф (F-шкалу), що складається з пунктів, які виражають установки, що є прямим вираженням кожної з дев'яти "рис" синдрому авторитарної особистості.

- Конвенціоналізм (суворе дотримання звичайних цінностей середнього класу)
- Авторитарне підпорядкування (покірне, некритичне ставлення до авторитетів).
- Авторитарна агресія (тенденція до засудження, відкидання та покарання людей, які порушують загальноприйняті цінності).
- Анти-інтрацепція (протиставлення суб'єктивному, образному та ніжному).
- Забобони та стереотипність (віра в містичні детермінанти долі людини, схильність мислити жорсткими категоріями).
- Влада і стійкість (заклопотаність домінуванням – підпорядкування, сильний – слабкий, лідер – послідовник; ідентифікація з владою, силою, жорсткістю).
- Деструктивність і цинізм (узагальнена ворожість, знуцання над людиною).
- Проективність (схильність вірити, що у світі відбуваються дикі та небезпечні речі; проекція несвідомих емоційних імпульсів назовні).
- Секс (перебільшене занепокоєння сексуальними «діяннями»)[Adorno, 1950: p.94].

Теоретичне обґрунтування походження авторитарної особистості, запропоноване Адорно та його колегами в 1950 році, в значній мірі базувалося на психодинамічній теорії. За цією теорією, сувора та каральна

батьківська соціалізація спричиняє тривалий внутрішній конфлікт в особистості. У цьому конфлікті покарання з боку батьків породжує образ і ворожість щодо батьківського авторитету і, відповідно, до будь-якої влади, але цей гнів не може бути виражений через страх та залежність від батьків. Тому гнів та ворожість пригнічуються і замінюються некритичною ідеалізацією батьків та загальноприйнятого авторитету, а також підкоренням їм. Пригнічений гнів та ворожість до влади не зникають, але витісняються і спрямовуються на інші цілі, зокрема на ті, які вважаються санкціонованими традиційною владою, наприклад, на вразливі та культурно відхилені чужі групи та меншини. Ці внутрішні імпульси та конфлікти виражаються через дев'ять поверхневих компонентів авторитарної особистості та ті "неявні антидемократичні" переконання, які вимірюються шкалою F [Duckitt, 2015: с. 256].

Адорно виділив п'ять моделей серед тих, хто набирає високі результати за шкалою F: звичайний, авторитарний, жорсткий хлопець, дивак і маніпулятор. Ці синдроми представляють різні психологічні тенденції, пов'язані з авторитаризмом.

1. Ті, хто набирає високі бали за шкалою F, часто виявляють поверхневу образу, яка охоплює соціальні тривоги та раціональні прояви упереджень. Звичайна модель характеризується твердим прийняттям переважаючих стандартів і бажанням відповідати своїй групі. Упередження в цій моделі виникають через некритичне прийняття чужих суджень.

2. Авторитарна модель керується страхом слабкості та проявляється як задоволення від покори та підпорядкування. Присутня амбівалентність, оскільки люди з високими оцінками одночасно вірять в авторитет і нападають на тих, кого вважають слабкими чи жертвами. Ця модель має певну схожість із звичайним синдромом, але також містить елементи садомазохізму.

3. Синдром жорсткого хлопця або психопата характеризується бунтарством і зневагою до соціальних кодексів і стандартів. Ці люди віддають перевагу негайному задоволенню та вдаються до допустимих надмірностей, починаючи від пияцтва і закінчуючи актами насильства. Вони демонструють недостатню ригідність порівняно з особами з авторитарним синдромом і вважаються інфантильними та асоціальними.

4. Синдром дивака передбачає заміну зовнішньої реальності уявним внутрішнім світом. Ці люди стикаються з важкими табу та створюють фальшиву внутрішню реальність, щоб уникнути зовнішнього впливу. Вони дуже проєктивні, підозрілі та демонструють параною. Упередження служать засобом колективізації та перенаправлення їхньої агресивності проти уявної псевдо-реальності.

5. Найнебезпечнішим із визначених синдромів є маніпулятивний. Ці люди демонструють жорстке та схематичне мислення та віддають перевагу досягненню цілей, не враховуючи етичного змісту своїх дій. Вони часто зустрічаються серед ділових людей і описуються як такі, що мають тверезий інтелект і відсутність емоційних прихильностей. Вони високоорганізовані та схильні до тоталітарних рішень. [Worley, 2021, p.17]

Важливо зазначити, що ці синдроми представляють екстремальні тенденції, які спостерігаються у тих, хто набрав високі результати за шкалою F, і не охоплюють усіх осіб, які мають високі оцінки за шкалою.

Також Адорно виділяє п'ять типів серед тих, хто має низькі результати: жорсткий, протестуючий, імпульсивний, легкий на підйом і справжній ліберал.

1. Жорсткий тип демонструє компульсивні тенденції та відсутність особистих упереджень, заснованих на прямому досвіді. Натомість відсутність у них упереджень виникає через дотримання ширшої ідеологічної моделі. Вони можуть легко змінювати свої переконання під впливом різних ідеологій, що робить їх політично нестабільними. Адорно припускає, що цей

тип часто зустрічається серед молодих прогресивних людей, які зазнали серйозної індоктринації.

2. Протестуючий тип з низькими балами мають спільні риси з авторитарними людьми з високими балами, але їх опозиція спрямована проти уявної тиранії. Вони керуються автономним сумлінням, яке походить від секуляризованої форми релігійної влади. Вони беруть участь у протестах, мотивованих моральними причинами, зокрема проти соціальних репресій і крайньої несправедливості, як-от расові забобони. Однак їм може бути важко протистояти дискримінації безпосередньо.

3. Імпульсивний тип керується неконтрольованими імпульсами, які залишаються невирішеними та невключеними в їх особистість. Вони відчують інтенсивну лібідіозну енергію та виявляють риси, що нагадують найкращих гравців, яких називають диваками та маніпуляторами. Цікаво, що їхні деструктивні тенденції в першу чергу спрямовані на них самих, а не на інших. Ця саморуйнівна природа робить їх політично нестабільними та перешкоджає їхній здатності брати участь у концептуальному мисленні.

4. Невимушений тип є протилежністю маніпулятивного типу. Вони мають сильну схильність відпускати речі на самоплив і уникати насильства чи прийняття рішень. Їхня поведінка характеризується відразу до заподіяння шкоди та готовністю насолоджуватися життєвими радощами. Вони виявляють почуття гумору, часто проявляють самоіронію. Проте структура їхнього характеру менш тверда, і вони живуть у глибині почуття незахищеності.

5. Справжній ліберал втілює збалансовану інтеграцію суперого, его та ідентифікатора, подібно до ідеалу Фрейда. Вони сильно співчують знедоленим, не відчуваючи потреби в надмірній компенсації. Вони виступають проти тоталітаризму, але з більшою свідомістю та рішучістю, цінують особисту автономію, поважаючи як власні переконання, так і переконання інших. Вони виявляють моральну мужність і готові виступати

проти несправедливості, навіть якщо це ставить їх під загрозу.[Worley, 2021, р.19]

Одна з основних критик шкали F полягає в тому, що дев'ять змінних, які вона використовує, не виявляють достатньої кореляції, щоб забезпечити переконливі вимірювання. Виявилось, що шкала охоплює більше ніж один аспект або вимір авторитаризму, що робить її результати менш надійними. Крім того, шкала F не дозволяє достовірно передбачити позицію людей щодо важливих політичних питань або їх партійну приналежність.

Всі пункти шкали F були сформульовані в манері про-риси, тобто повна згода з пунктом вказувала на сильну тенденцію до авторитаризму. Цей підхід запровадив упередження мовчазної згоди, коли респонденти можуть бути схильні некритично погоджуватися з твердженнями. Щоб усунути цю упередженість, у наступних дослідженнях було введено збалансовані шкали, які представляли рівну кількість пунктів за- і протилежних ознак, таким чином контролюючи упередження.

Деякі критики свідчать про те, що автори поспішили опублікувати шкалу F, перш ніж провести адекватне тестування. Хоча наступні незалежні дослідження виправили деякі методологічні проблеми зі збором даних, інші критичні зауваження щодо шкали залишалися. У результаті популярність шкали Ф з часом зменшилася. Незважаючи на свої недоліки як інструмент вимірювання, шкала F відіграла значну роль у стимулюванні вивчення упереджень та авторитаризму. Її використання в різних дослідженнях по всьому світу дало послідовні результати, вказуючи на те, що високі бали за шкалою частіше підтримували ультраправу політику, виявляли упередження до інших груп, демонстрували політико-економічний консерватизм, брали участь у прославленні етноцентричних груп і дотримувалися профашистських настроїв. Відомості, отримані під час процесу збору даних, залишаються цінними та актуальними в галузі досліджень.[Worley, 2021, р.21]

РОЗДІЛ 2 Підходи до вимірювання авторитарності

2.1 Боб Альтмеєр «The Authoritarians» та шкала RWA

Боб Альтмеєр, вчений-психолог з Університету Манітоби, був одним з дослідників, що вивчав авторитарну особистість. Він розробив шкалу авторитаризму правого крила (RWA) та шкалу авторитаризму лівого крила (LWA). У своїй роботі, опублікованій в 1981 році, він запропонував нове визначення правої авторитарної особистості, яке було уточненням теорії авторитарної особистості.

Згідно з Альтмеєром, авторитаризм - це взаємодія між авторитарними послідовниками та лідерами. Вона виникає, коли послідовники надмірно підкоряються лідерам, мають надмірну довіру до них і надають їм занадто велику свободу для здійснення їхніх бажань, що часто призводить до недемократичних, тиранічних і жорстоких дій. Основна проблема авторитаризму полягає саме в послідовниках.

Альтмеєр вдосконалив шкалу F, розроблену Адорно та інш. у 1950 році, оскільки вважав, що дев'ять ознак були занадто широкими для опису єдиного унітарного виміру. Його дослідження показало, що лише три початкові ознаки та відповідні їм показники налаштованості були достатньо сильно пов'язані між собою, щоб описати цей єдиний вимір. Психологічно авторитарні послідовники мають характеристики особистості, які характеризуються:

- 1) високим ступенем підпорядкування встановленим, законним авторитетам у своєму суспільстві;
- 2) високий рівень агресії від імені своєї влади;
- 3) високий рівень конвенціоналізму [Altemeyer, 2006: p.9].

Оскільки люди підкоряються традиційній владі, Боб Альтмеєр називав таких послідовників правими авторитаристами. Він розробив шкалу правого

авторитаризму (RWA), яка є повністю збалансованою та психометрично обґрунтованою, щоб виміряти авторитарну особистість.

RWA визначає ступінь, до якого люди покладаються на встановлену владу (тобто авторитарне підпорядкування), виявляють агресію до сторонніх груп, коли влада санкціонує цю агресію (тобто авторитарну агресію) та підтримують традиційні цінності, які схвалюються владою (тобто конвенціоналізм).

Люди з вищими балами за RWA схильні бачити світ як небезпечне та загрозове місце. Вони мотивовані своєю потребою в безпеці та стабільності і намагаються зберегти соціальний порядок. Вони віддають перевагу тим, кого вони вважають законними суспільними лідерами з юридичним і моральним авторитетом, що контролюють поведінку інших (наприклад, урядові, військові лідери, поліція та інші державні чиновники, а також представники влади). Вони вважають критику та інакомислення руйнівними для суспільного ладу. Тому ті, хто має високий ступінь авторитаризму, можуть спокійно ставитись до влади, коли вона порушує верховенство закону, якщо це вважається захистом статус-кво.

Люди з високим рівнем RWA частіше виявляють ворожість, агресію та контроль над тими, кого вони вважають соціальними девіантами, особливо якщо така поведінка санкціонується владою.

Крім того, людей, які відхиляються від суспільних норм, можна сприймати як підозрілих або загрозових для суспільного порядку через порушення традицій та/або критику системи. Нарешті, люди з високим рівнем RWA схильні дотримуватись традиційних соціальних, релігійних та моральних конвенцій (наприклад, патріотизм, шлюб, стать), що допомагає їм боротися з невизначеністю та змінами [Benjamin, 2017: p.3].

Також Альтмаєр досліджував концепцію Лівого крила авторитаризму (LEFT-WING AUTHORITARIANISM) Ліві авторитаристи (LWAs) відрізняються від правих авторитаристів (RWAs) з точки зору їхніх переваг і ставлення до істеблішменту. Тоді як RWA визнають легітимність

існуючого істеблішменту та його владні відносини, LWA оскаржують або відкидають це. LWA, як правило, підтримують ліві уряди та виступають проти правих урядів, тоді як RWA роблять навпаки. Однак Альтемейер вважає, що праві представляють збереження або відновлення істеблішменту, тоді як ліві представляють реформу або повалення істеблішменту.

Шкала LWA використовує ті самі змінні масштабу, що й шкала RWA, але зі зсувом у визначеннях. Ці змінні включають авторитарне підкорення, авторитарну агресію та конвенціоналізм, але тепер вони сприяють антиістеблішменту та революційній владі.

Пункти шкали LWA призначені для вимірювання ступеня, в якому люди схвалюють конвенціоналізм, підкорення та авторитарну агресію в контексті лівих або революційних груп. Зразкові пункти шкали включають ставлення до революційної агресії, ставлення до насильства, ставлення до підпорядкування рішучим лідерам та погляди на покарання та контроль у стосунках.

Аналіз Альтемейера показує, що RWA і LWA є незалежними конструктами, і люди можуть володіти різним ступенем як RWA, так і LWA нахилів.[Worley, 2022, p.9]

Бенджамін А. Дж. з Університету Арканзасу-Форт-Сміт провів дослідження з метою відтворити та розширити дослідження Алтемейера (1996) про лівий авторитаризм. У дослідженні взяли участь 220 учасників, які заповнили різні шкали вимірювання правого авторитаризму (RWA), лівого авторитаризму (LWA), ставлення до насильства, потреби в пізнанні та уваги до майбутніх наслідків.

Це дослідження спрямоване на подальше дослідження зв'язку між RWA та LWA, зосереджуючись на ставленні до авторитарної агресії та жорсткості мислення. Дослідники визначили RWA та LWA та дослідили авторитарну агресію за шкалою ставлення до насильства, а також епістемічну замкнутість за допомогою шкали потреби в пізнанні та шкали розгляду майбутніх наслідків.

Результати дослідження значною мірою підтвердили гіпотези. Кореляції між правим авторитаризмом (RWA) і ставленням до насильства узгоджувалися з попередніми дослідженнями. Результати також виявили негативний зв'язок між RWA та потребою в пізнанні, а також врахуванням майбутніх наслідків. Подібно до попередніх висновків Альтемейєра, ліві авторитаристи отримали лише помірні бали за шкалою лівого авторитаризму (LWA). Крім того, хоча і праві, і ліві авторитаристи демонстрували ригідність мислення (низьку потребу в пізнанні), вони по-різному ставилися до різних форм авторитарної агресії та насильства. Наприклад, була сильна позитивна кореляція між RWA та ставленням до війни, тоді як LWA показала слабшу негативну кореляцію. Особи з високим RWA віддавали перевагу насильству по відношенню до в'язнів, тоді як люди з високим LWA були схильні виступати проти такого карального поводження, за винятком значного позитивного зв'язку між LWA та ставленням до інтимного насильства, що потребує подальшого дослідження. [Benjamin, 2014]

Важливо зазначити, що дослідження проводилося переважно на білих студентах північноамериканських університетів, і його узагальнення на нестудентське населення або різноманітні етнічні та культурні групи є невизначеним.

Загалом, дослідження умовно підтверджувало спостереження Альтемейєра про те, що лівих авторитаристів у традиційному розумінні може не існувати. Це свідчить про те, що конструкт лівого авторитаризму, можливо, потребує перегляду або переосмислення, що потенційно вимагає асиметричного підходу до вимірювання порівняно з RWA.

2.2 Шкала SDO

Орієнтація на соціальне домінування (SDO) відображає особистісну рису, яка вимірює підтримку соціальної ієрархії та бажання, щоб власна група переважала над іншими. SDO є показником індивідуальних відмінностей у рівнях групової дискримінації. Це означає, що SDO вимірює

нахил особистості до переваги ієрархії всередині соціальної системи та домінування над групами нижчого статусу [Pratto, F., Sidanius, 1994 p.742].

SDO концептуалізується як загальна орієнтація до відносин між групами і вимірюється високо надійною та одновимірною шкалою. Дослідження показали, що SDO грає центральну роль у формуванні міжгрупових настроїв, поведінки та політичних уподобань. Шкала є сильним передбіжником загального упередження та переслідування відносно різних груп, таких як бідні, етнічні меншини, іноземці, геї, жінки, іммігранти та біженці.

Крім того, SDO пов'язаний із підтримкою різних соціальних ідеологій, включаючи політичний консерватизм, віру в справедливий світ, націоналізм, патріотизм, мілітаризм, приписи бідності, сексизм, міфи про згвалтування, підтримку кари, протестантську робочу етику та інші переконання, що сприяють ієрархії, у різних культурах.

SDO також передбачає підтримку соціальної політики, що стосується груп і сприяє підтримці існуючого ієрархічного статус-кво. Це може включати підтримку агресивних воєн, політики карального правосуддя, смертної кари та катувань, а також протидію гуманітарним практикам, соціальному забезпеченню та позитивним заходам [Pratto, 1994: p.744].

Хоча зміст шкал SDO і шкали RWA відрізняється, і оцінки за цими шкалами зазвичай слабо корелюють між собою, все ж таки вони мають деяку схожість. Обидва показники сильно пов'язані з правими політичними настроями, націоналізмом, мілітаризмом та упередженням щодо чужих груп і меншин. Дослідження підтверджують, що SDO і RWA є незалежними, але взаємопов'язаними конструктами, які також корелюють з іншими змінними. Відмінність полягає в тому, що RWA фокусується на підкоренні владних осіб у власній групі, тоді як SDO акцентується на домінуванні над зовнішніми групами.

2.3 Скорочена версія шкали RWA

У 2005 році шведська дослідниця Інгрід Заріксон розробила скорочену версію шкали RWA. Багато пунктів у шкалі RWA в оригінальній формі є відносно довгими і часто містять два речення, що робить зміст неоднозначним. Крім того, часто крайні формулювання пунктів у шкалі RWA (наприклад, «збочення», «зло», «гнилі яблука» тощо) також можуть мати різні конотації в різних країнах.

Основною метою цього дослідження було розроблення короткої версії шкали RWA. Шкала була скорочена до 15 пунктів шляхом усунення деяких пунктів та модерування екстремальних формулювань інших пунктів. Такий підхід дозволяв досягти прийнятної надійності шкали, а також забезпечити конструктивну та прогностичну валідність.

В дослідженні брали участь три групи учасників: старшокласники та студенти у віці від 17 до 50 років. Розроблена шкала включала скорочені питання з менш екстремальними формулюваннями та меншою специфічністю по відношенню до певних груп (наприклад, жінок, гомосексуалістів). Це означає, що шкала вимірювала відношення, яке можна було прогнозувати на основі правого авторитаризму (RWA), але сама шкала не є складовою RWA. Застосування шкали показало високу надійність (значення коефіцієнта альфа Кронбаха варіювалося від 0,72 до 0,80 у трьох групах). Результати множинного регресійного аналізу свідчили, що коротка версія шкали RWA значно впливала на рівень етнічної толерантності, расизму та сексизму (з урахуванням контролю за орієнтацією на соціальне домінування). Було відзначено, що ця версія шкали RWA, ймовірно, стосується більш обмеженої концепції авторитаризму, але все ж функціонує, як передбачено теорією та попередніми дослідженнями. [Zakrisson, 2005: р. 864]

Процедура перетворення у коротшу версію відбувалась таким чином: Шкала складалася з 30 пунктів шкали 1997 RWA. Дві особи переклали шкалу шведською мовою незалежно один від одного. Після цього переклади

обговорили та узгодили остаточний переклад. Мета полягала в тому, щоб отримати шведську версію якомога ближче до оригіналу, але з кількома важливими відхиленнями:

- елементи були загалом скорочені;
- слово «країна» було загалом замінено словом «суспільство», щоб зменшити ризик сплутування змісту пункту з націоналізмом;
- у чотирьох пунктах екстремальні формулювання були модерзовані (наприклад, «збочення» було замінено на «нетрадиційні цінності»), які інакше мали б сприйматися як надто образливі.

Шкала відповідей коливалася від 1 (дуже негативно) до 9 (дуже позитивно). П'ятнадцять пунктів були збалансовані. Остаточна коротка версія шкали (використана у зразках модифікації та перевірки) була потім перекладена англійською мовою, щоб переконатися, що немає інших розбіжностей, окрім тих, що представлені вище. Шкала відповідей для цієї остаточної версії коливалася від 1 (дуже негативно) до 7 (дуже позитивно). Змінну було побудовано як незважену середню величину для включених елементів, де високе значення вказує на високий рівень авторитарного ставлення.

Тридцять пунктів шкали RWA були піддані надійності аналізу, результатом якого було отримано значення альфа Кронбаха 0,86, що свідчить про високу надійність шкали. Була виявлена суттєва і значуща кореляція ($r = 0,47$, $P < 0,001$, $N = 224$) з SDO. Кореляції між окремими пунктами шкали RWA та SDO коливалися від 0,05 до 0,45, більшість з яких були статистично значущими (25 з 30). Для розробки короткої версії шкали було виключено один за одним пункти з найменшим внеском у надійність і одночасно відображенням найвищої кореляції з SDO. Основною метою було зробити шкалу RWA якомога незалежною від SDO. Надійність цієї короткої версії була прийнятною (альфа Кронбаха = 0,80), а кореляція з SDO була помірною ($r = 0,26$, $N = 224$), але все ж значущою ($P < 0,001$). [Zakrisson, 2005, p:867]

Згідно з Альтемейером (1981), трьома аспектами авторитаризму, які, ймовірно, охоплює RWA, були конвенціоналізм, авторитарна агресія та авторитарне підкорення, і багато пунктів у оригінальній шкалі відображають більше ніж один концептуальний компонент. Це все ще вірно для поточної короткої версії.

Ось ці 15 пунктів:

1. Нашій країні потрібен сильний лідер, щоб знищити радикальні та аморальні течії, що панують сьогодні в суспільстві.

2. Нашій країні потрібні вільнодумці, які матимуть мужність виступити проти традиційних способів, навіть якщо це не подобається багатьом людям

3.«Старомодні цінності» все ще демонструють найкращий спосіб життя.

4. Наше суспільство було б кращим, якби ми проявляли терпимість і розуміння до нетрадиційних цінностей і поглядів.

5. Божі закони щодо абортів, порнографії та шлюбу повинні суворо виконуватися, поки не стало надто пізно, порушення мають каратися.

6. Суспільство має демонструвати відкритість до людей, які мислять по-іншому, а не до сильного лідера, наш світ не надто злий чи небезпечний.

7. Було б найкраще, якби газети були під цензурою, щоб люди не мали змоги отримати деструктивні матеріали.

8. Багато хороших людей кидають виклик державі, критикують церкву та ігнорують «нормальний спосіб життя».

9. Наших предків слід більше шанувати за те, як вони побудували наше суспільство, водночас ми повинні покласти край тим силам, які його руйнують.

10. Люди повинні приділяти менше уваги Біблії та релігії, натомість вони повинні розвивати власні моральні норми.

11. Є багато радикальних, аморальних людей, які намагаються щось зіпсувати; суспільство має зупинити їх.

12. Краще сприймати погану літературу, ніж цензурувати її.

13. Факти показують, що ми повинні бути жорсткішими проти злочинності та сексуальної аморальності, щоб підтримувати закон і порядок.

14. Ситуація в сучасному суспільстві була б кращою, якби до порушників порядку ставилися з розумом і людяністю.

15. Якщо суспільство того хоче, то обов'язок кожного справжнього громадянина – допомогти усунути зло, яке отруює нашу країну зсередини. [*Zakrisson, 2005: p. 870*]

Розділ 3. Вимірювання авторитарності молоді України на прикладі студентів КНУ

Метою нашого дослідження є вивчення рівня авторитарності молоді України на прикладі студентів КНУ і визначити, які фактори впливають на рівень авторитарності.

3.1 Обґрунтування вибірки дослідження:

Генеральною сукупністю в цьому дослідженні виступають саме студенти КНУ за низки причин: По-перше це легка доступність і розповсюдження. Опитування студентів КНУ має потенціал для легкого доступу та розповсюдження, оскільки я можу звернутись до адміністрації університету, факультетів та студентських організацій для сприяння у проведенні дослідження. Це спрощує збір даних і збільшує ймовірність залучення достатньої кількості учасників.

По-друге це велика різноманітність. Студенти КНУ представляють різні соціальні, культурні і академічні групи. Вони мають різний фон, досвід і погляди. Опитування студентів КНУ дозволить отримати широкий спектр думок і переконань стосовно авторитарності.

І по-третє це висока активність участі. Студенти часто виявляють більшу зацікавленість і більшу готовність брати участь у дослідженнях та опитуваннях порівняно з іншими групами населення. Вони активні, мають доступ до інформації та інтернету, і часто беруть участь у наукових дослідженнях, анкетуваннях та проєктах. Це може забезпечити вам більшу кількість відповідей і покращити статистичну репрезентативність вашого дослідження.

3.2 Обґрунтування вибору шкали:

Для вимірювання рівня авторитарності студентів КНУ я обрав саме скорочену версію шкали RWA за низки причин:

Скорочена версія шкали RWA включає в себе обрані ключові питання, які найкраще відображають авторитарні установки. Це дозволяє ефективно вимірювати авторитарність, зменшуючи кількість запитань і час, необхідний для заповнення анкети. Такий підхід може бути особливо важливим, коли досліджується велика група студентів.

Також скорочена версія шкали RWA є результатом попередньої перевірки та валідації. Вона може показувати високі показники надійності, що означає, що запитання відображатимуть авторитарні установки студентів КНУ стабільно та послідовно.

Скорочена версія шкали RWA може бути зручною для студентів КНУ, оскільки вона має меншу кількість запитань і займає менше часу на заповнення. Це може сприяти більшій участі студентів і зменшити можливість втоми або втрати інтересу під час заповнення анкети.

І як я вже зазначав вище, скорочена версія шкали RWA, розроблена Інгрід Заріксон, демонструвала прийнятну надійність та концептуальну обґрунтованість у попередніх дослідженнях. Це підкреслює значимість і застосовність цієї версії шкали для вивчення авторитарності.

3.3 Збір даних:

Для збору даних я використав метод анкетування, створив його за допомогою платформи Lime Survey. Анкета складалася з двох частин.

Перша частина анкети, соц-дем блок, містила запитання, що стосуються особистих характеристик студентів, таких як вік, стать, факультет, до якого вони належать, а також рівень освіти батьків та стан добробуту.

Друга частина анкети була скороченою версією шкали PWA (Right-Wing Authoritarianism). Ця частина анкети містила питання, що стосуються погодженості або непогодженості з авторитарними твердженнями, де 1 - це абсолютно не згодний, а 7 - абсолютно згодний.

Розповсюдження анкети серед студентів КНУ було здійснене через телеграм-чати факультетів університету. Для цього я надіслав посилання на анкету до відповідних телеграм-чатів, де студенти могли заповнити її.

Загалом в опитуванні взяло участь 96 респондентів, зокрема це ті, які відповіли повністю на усі питання анкети.

3.4 Аналіз даних

Першочергово я вирішив перевірити методику на валідність і надійність.

Валідність шкали

Факторний аналіз показав високу кореляцію між змінними, але все ж таки є конструкти з низькою кореляцією, зокрема пункти 15, 14, 13 мали низьку кореляцію. Низька кореляція між конструктами вимагає подальшого дослідження зрозуміння причин знайдених відмінностей. Але це можна пояснити обмеженням вибірки і неадаптованістю шкали до нашого суспільного контексту.(додаток 2)

Також можна виявити найвище значення коефіцієнту альфа Кронбаха можна досягти, прибравши ці 3 пункти. Можна порівняти коефіцієнт альфа Кронбаха усіх разом узятих пунктів

Надійність шкали:

Коефіцієнт альфа Кронбаха загальний: 0.706(додаток 3)

Цей показник вказує на загальну надійність шкали. Звичайно, вважається, що значення коефіцієнта альфа Кронбаха від 0.7 і вище є прийнятним для вимірювальних інструментів.[Cronbach, 1951] Таким чином, шкала показує задовільну надійність в цілому.

Часткова надійність шкали:

Коефіцієнт альфа Кронбаха (частковий): 0.740(додаток 4) Цей показник вказує на більш високий рівень надійності шкали після виключення трьох пунктів з низькими рівнями кореляції з іншими пунктами. Частковий коефіцієнт альфа Кронбаха 0.740 є ще більш прийнятним показником надійності.

Враховуючи ці результати, можна сказати, що шкала має прийнятну загальну надійність з коефіцієнтом альфа Кронбаха 0.706. Однак, я додатково буду використовувати шкалу з більш високим рівнем надійності, так як це може забезпечити більш точні результати при вимірюванні авторитарності

Після цього я створив загальний індекс, який включав усі 15 пунктів і частковий індекс, без 3х пунктів з низькою кореляцією і зробив регресійний аналіз, як не показав кореляції з такими змінними: стан добробуту, найвищий рівень освіти батька, найвищий рівень освіти матері, факультет.(Додаток 5,6)

Середнє значення індексу авторитарності студентів КНУ:

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
indexfullquest	96	1,80	5,80	3,6340	,77535
indexpartquest	96	1,64	6,09	3,2689	,90621
Valid N (listwise)	96				

На цій таблиці ми можемо побачити мінімальне, максимальне і середнє значення індексу авторитарності, і «часткового» індексу авторитарності. 1 це мінімальне значення індексу авторитарності, а 7 – максимальне. Середнє значення індексу студентів КНУ = 3,6340, що є доволі невисоким.

З огляду на недостатню кореляцію між авторитарністю та найвищим рівнем освіти батьків, гіпотеза про те, що респонденти, у яких батьки мають нижчий рівень освіти, будуть мати вищий рівень авторитарності спростована. Виявлено, що рівень освіти батьків не має значущого впливу на рівень авторитарності серед студентів КНУ. Так само щодо гіпотези номер 2:

Респонденти, у яких рівень добробуту нижчий, будуть мати вищий рівень авторитарності.

За допомогою регресійного аналізу було показано, що стан добробуту не корелює з рівнем авторитарності серед студентів КНУ. Таким чином, гіпотеза про вплив рівня добробуту на авторитарність також не підтвердилась.

Висновки

У нашому дослідженні ми визначили, що за Е. Фромом "авторитарна особистість" відчуває страх перед свободою та нормальним повноцінним життям, відчуває відчуження від інших людей та світу загалом. Такі люди шукають способи подолання самотності і страху через підкорення сильнішим силам, таким як релігія, авторитетні постаті або політичні лідери. Цей механізм утечі від самотності та свободи виявляється в тенденції відмовлятися від незалежності особистості та злиття свого "я" з чимось зовнішнім, щоб знайти потрібну силу.

Крім того, авторитарна особистість часто бореться зі своєю самовпевненістю, незалежністю та здатністю прийняти свободу. Вони прагнуть знайти зв'язки з іншими через підкорення або домінування, і це впливає з їхнього страху, безсилля і потреби в безпеці. Аналіз авторитарної особистості вимагає розуміння взаємодії між цими аспектами та значення розвитку раціонального авторитету і індивідуальної автономії.

Спираючись на дослідження Теодора Адорно, автора роботи "Авторитарна особистість", можна стверджувати, що структура характеру авторитарної особистості містить елементи, такі як антисемітизм, етноцентризм, загальна неприязнь до чужих груп та меншин, а також політичний і економічний консерватизм. Шкала F, розроблена Адорно, допомагає виміряти рівень авторитаризму і упередженості. Високі бали за цією шкалою частіше вказують на підтримку ультраправих поглядів, політико-економічний консерватизм і етноцентричні настрої.

Також ми визначили, що авторитаризм є складним явищем, що обумовлено психологічними, соціальними та політичними факторами. За Бобом Альтмаєром, основна проблема авторитаризму полягає в підкорюванні послідовників лідерам і наданні їм занадто великої свободи для здійснення

своїх бажань, що може призводити до недемократичних, тиранічних і жорстоких дій. Авторитарні особистості, зокрема ті, що мають високий рівень RWA, частіше виявляють ворожість, агресію та контроль над тими, кого вони вважають соціальними девіантами.

Дослідники також прагнуть до удосконалення методів вимірювання авторитарної особистості, таких як шкала RWA. Наприклад, Інгрід Заріксон розробила скорочену версію шкали RWA, що дозволяє отримати надійні результати і забезпечує конструктивну та прогностичну валідність.

Розуміння авторитарної особистості є важливим для розуміння соціальних, політичних та психологічних факторів, які впливають на поведінку людей та взаємодію в суспільстві. Ці дослідження наголошують на значенні розвитку індивідуальної автономії, критичного мислення та здатності самостійно оцінювати ситуації та приймати рішення, що сприяє будівництву демократичного та толерантного суспільства.

У третьому розділі ми зробили дослідження авторитарності студентів Київського національного університету (КНУ), спрямоване на вимірювання рівня авторитарності серед студентів та вивчення впливу факторів, таких як рівень освіти батьків та стан добробуту, на рівень авторитарності.

Загальна надійність шкали авторитарності, вимірюваної за допомогою Коефіцієнта альфа Кронбаха, становить 0.706, що є прийнятним показником надійності. Однак, у результаті факторного аналізу було виявлено конструкти з низькою кореляцією з іншими пунктами шкали, що вказує на неоднорідність шкали та потребу у подальшому дослідженні для з'ясування причин виявлених відмінностей.

Додатково було проведено регресійний аналіз, що дозволило встановити відсутність кореляції між авторитарністю та факторами, такими як стан добробуту, найвищий рівень освіти батьків, найвищий рівень освіти матері та факультет.

Це дослідження, хоч і не підтвердило наші гіпотези, але принесло значний внесок до нашого розуміння авторитарності. Ми отримали нові знання і протестували сучасну методику вимірювання авторитарності на студентах КНУ. А також, ці результати можуть служити основою для подальшого дослідження авторитарності серед студентів та розуміння її залежності від різних факторів.

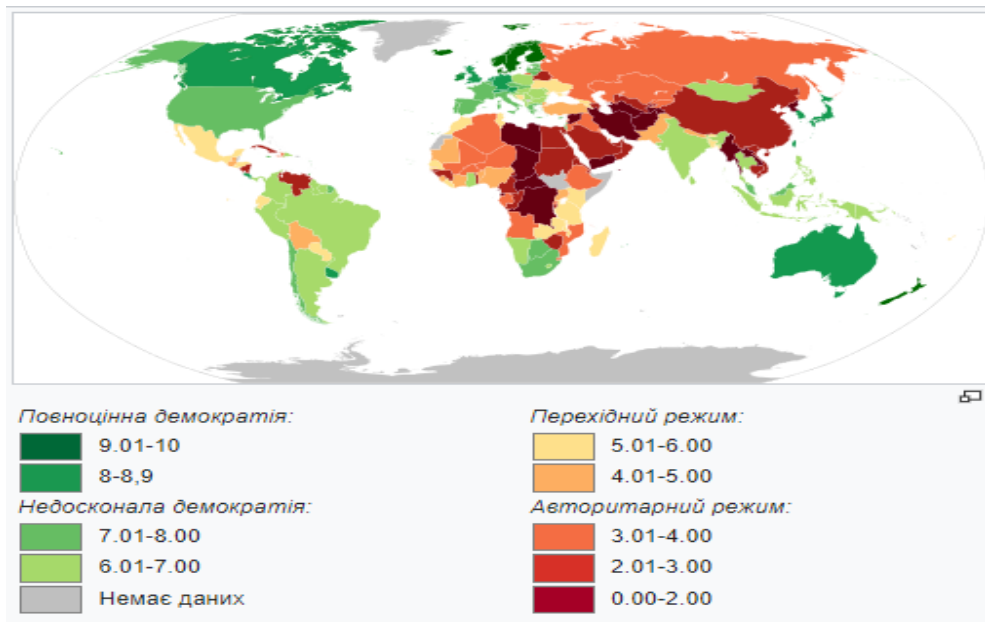
Список використаної літератури

1. Adorno, T., *The Authoritarian Personality*. / Adorno, T, Frenkel-Brunswick, E., Levinson, D., Sanford, N., - Harper, New York. 1950.
2. Altemeyer, B., *The Authoritarians*. / Bob Altemeyer - Academic Press, San Diego, 2006 – 254p.
3. Benjamin A. “Chasing the Elusive Left-Wing Authoritarian: An Examination of Altemeyer’s Right-Wing Authoritarianism and Left-Wing Authoritarianism Scales.” *National Social Science Journal* 43 (1), 7-13, 2014.
4. Benjamin A. *The Right-Wing Authoritarianism Scale* / Benjamin A, Saunders and Josephine / Springer International Publishing AG, 2017.
5. Cronbach, Lee J. (1951). "Coefficient alpha and the internal structure of tests". *Psychometrika*. Springer Science and Business Media LLC. 16 (3): 297–334
6. Fromm, E. *Escape from Freedom*. / Erikh Fromm – Rinehart, New York. 1941.
7. Duckitt, J.,. *Authoritarian Personality*. In: James D. Wright (editor-in-chief), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Vol2. Oxford: Elsevier., 2015 - pp. 255–261
8. Pratto, F., *Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes* / F. Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., & Malle, B. F. - *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 1994, - p.741–763
9. *The Economist Intelligence Unit’s index of democracy* [Електронний ресурс] // *THE WORLD*. – 2007. – https://web.archive.org/web/20190907193456/http://www.economist.com/media/pdf/DEMOCRACY_INDEX_2007_v3.pdf.

10. Worley, D. R. (2021). *Governance and Political Psychology* (2-ге вид.). CENTER FOR ADVANCED GOVERNMENTAL STUDIES. (Оригінал опубліковано 2017 р.)
11. Worley D. Robert. (2022) *Altemeyer Right-Wing Authoritarianism 1981*. [www.researchgate.net.URL:https://www.researchgate.net/publication/359694001_Altemeyer_Right-Wing_Authoritarianism_1981](https://www.researchgate.net/publication/359694001_Altemeyer_Right-Wing_Authoritarianism_1981).
12. Zakrisson, I. (2005a). *Construction of a short version of the Right-Wing Authoritarianism (RWA) scale*. *Personality and Individual Differences*, 39(5), 863–872. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.02.026>

Додатки

Додаток 1

Додаток 2

Component Matrix^a

	Component
	1
[Якщо суспільство того хоче, то обов'язок кожного справжнього громадянина – допомогти усунути зло, яке отрує нашу країну зсередини.] Для к	,201
[Ситуація в сучасному суспільстві була б кращою, якби до порушників порядку ставилися з розумом і людяністю.] Для кожного з тверджень, будь л	,072
[Факти показують, що ми повинні бути жорсткішими проти злочинності та сексуальної аморальності, щоб підтримувати закон і порядок.] Для кожн	,180
[Краще сприймати погану літературу, ніж цензурувати її.] Для кожного з тверджень, будь ласка, надайте вашу відповідь	,481
[Є багато радикальних, аморальних людей, які намагаються щось зіпсувати; суспільство має зупинити їх.] Для кожного з тверджень, будь ласка, н	,451
[Люди повинні приділяти менше уваги Біблії та релігії, натомість вони повинні розвивати власні моральні норми.] Для кожного з тверджень, буд	,582

[Наших предків слід більше шанувати за те, як вони побудували наше суспільство, водночас ми повинні покласти край тим силам, які його руйнують]	,509
[Багато хороших людей кидають виклик державі, критикують церкву та ігнорують «нормальний спосіб життя».] Для кожного з тверджень, будь ласка	,297
[Було б найкраще, якби медіа-матеріали були під цензурою, щоб люди не мали змоги отримати деструктивні матеріали.] Для кожного з тверджень, будь ласка	,552
[Суспільство має демонструвати відкритість до людей, які мислять по-іншому, а не до сильного лідера, наш світ не надто злий чи небезпечний.] Для кожного з тверджень, будь ласка	,253
[Нашій країні потрібен сильний лідер, щоб знищити радикальні та аморальні течії, що панують сьогодні в суспільстві.] Для кожного з тверджень, будь ласка	,501
[Нашій країні потрібні вільнодумці, які матимуть мужність виступити проти традиційних способів, навіть якщо це не подобається багатьом людям]	,423
[«Старомодні цінності» все ще демонструють найкращий спосіб життя.] Для кожного з тверджень, будь ласка, надайте вашу відповідь	,649
[Наше суспільство було б кращим, якби ми проявляли терпимість і розуміння до нетрадиційних цінностей і поглядів.] Для кожного з тверджень, будь ласка	,583
[Божі закони щодо абортів, порнографії та шлюбу повинні суворо виконуватися, поки не стало надто пізно, порушення мають каратися.] Для кожного з тверджень, будь ласка	,750

Додаток 3

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,706	15

Додаток 4

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,740	12

Додаток 5

Correlations

		indexfull quest	indexpar tquest	Скільки Вам виповни лося повних років	Оберіть твердже ння, яке найкра ще відповід ає рівню добробу ту вашої родини:	Вкажіть найвищ ий здобути й рівень освіти матері.	Вкажіть найвищ ий здобути й рівень освіти батька.
indexfullquest	Pearson Correlation	1	,940**	-,069	-,165	-,147	-,028
	Sig. (2- tailed)		,000	,509	,108	,154	,788
	N	96	96	95	96	96	96
indexpartquest	Pearson Correlation	,940**	1	-,012	-,152	-,115	-,031
	Sig. (2- tailed)	,000		,905	,140	,263	,767
	N	96	96	95	96	96	96
Скільки Вам виповнилося повних років	Pearson Correlation	-,069	-,012	1	-,098	,106	,057
	Sig. (2- tailed)	,509	,905		,344	,306	,583
	N	95	95	95	95	95	95
Оберіть твердження, яке найкраще відповідає рівню добробуту вашої	Pearson Correlation	-,165	-,152	-,098	1	,116	,185
	Sig. (2- tailed)	,108	,140	,344		,262	,071

родини:	N	96	96	95	96	96	96
Вкажіть найвищий здобутий рівень освіти матері.	Pearson Correlation	-,147	-,115	,106	,116	1	,329**
	Sig. (2- tailed)	,154	,263	,306	,262		,001
	N	96	96	95	96	96	96
Вкажіть найвищий здобутий рівень освіти батька.	Pearson Correlation	-,028	-,031	,057	,185	,329**	1
	Sig. (2- tailed)	,788	,767	,583	,071	,001	
	N	96	96	95	96	96	96

Додаток 6

ANOVA Table

			Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
indexfullques t * Вкажіть ваш факультет	Between Groups	(Combin ed)	9,990	14	,714	1,227	,273
	Within Groups		47,121	81	,582		
	Total		57,111	95			
indexpartque st * Вкажіть ваш факультет	Between Groups	(Combin ed)	11,597	14	,828	1,010	,452
	Within Groups		66,418	81	,820		
	Total		78,015	95			